

DAROMADNING HAYOTIYLIK SIFATIGA TA'SIRI

Ostonaqulov Dilshod Ismatilla o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti o'qituvchisi

E-mail: dilshodostonakulov0@gmail.com

Annotatsiya Mazkur maqola, “Daromadning hayotiylik sifatiga ta'siri”, daromad darajasi va hayotiylik sifatining o'zaro bog'liqligini tahlil qiladi. Tadqiqot O'zbekiston Respublikasida olib borilgan bo'lib, daromadning sog'liqni saqlash, ta'lim, oziqlanish, yashash sharoitlari va ijtimoiy faoliyatga ta'sirini o'rganadi. Maqolada yuqori daromadning sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlari, ta'lim darajasi, oziqlanish sifati, yashash sharoitlari va ijtimoiy faoliyatga ta'siri haqida ma'lumotlar taqdim etiladi. Tadqiqot natijalari, daromad darajasi va hayotiylik sifati o'rtasida kuchli ijobiy bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi va daromad tengsizligi jamiyatdagi farqlarni kuchaytirishi mumkinligini ta'kidlaydi. Xulosa sifatida, maqola davlat siyosatining daromad tengsizligini kamaytirish va iqtisodiy farovonlikni oshirishga qaratilgan bo'lishi zarurligini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Daromad, hayotiylik sifati, sog'liqni saqlash, ta'lim, oziqlanish, yashash sharoitlari, ijtimoiy faoliyat, daromad tengsizligi, ijtimoiy barqarorlik, O'zbekiston iqtisodiyoti, korrelyatsion tahlil, ijtimoiy siyosat, statistika, ma'lumot yig'ish, davlat siyosati

Kirish Daromad darajasi jamiyatdagi ijtimoiy farovonlik va individual hayotiylik sifatining asosiy ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. Yuqori daromad faqatgina moddiy imkoniyatlarni oshirib qolmay, balki odamlarning sog'lig'i, ta'lim olish imkoniyatlari, yashash sharoitlari va umumiy ruhiy holatiga ham ta'sir qiladi. Dunyo bo'ylab o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy farovonlik va hayotiylik sifatining yuqoriligi o'rtasida kuchli bog'liqlik mavjud. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda

daromad tengsizligi va iqtisodiy farovonlik o'rtasidagi tafovut yanada sezilarli bo'lib, bu holat jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikka ham ta'sir ko'rsatadi. Mazkur maqola daromadning hayotiylik sifatiga ta'sirini chuqur tahlil qilishga qaratilgan. Unda daromadning turli omillar, xususan, sog'liqni saqlash, ta'lim, oziqlanish, yashash sharoitlari va ijtimoiy faoliyatga ta'siri o'rganiladi. Tadqiqot O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilgan bo'lib, uning natijalari mamlakatda ijtimoiy-iqtisodiy siyosatni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etishi mumkin.

Metod Tadqiqotda miqdoriy va sifatli tahlil usullari qo'llanildi. Ma'lumotlar asosan O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, Jahon banki va BMTning Inson taraqqiyoti indeksi (HDI) ma'lumotlaridan olingan. Tadqiqotda quyidagi bosqichlar amalga oshirildi:

1. Respondentlar tanlovi: 2020-2023 yillar oralig'ida O'zbekistonning turli hududlarida yashovchi 1000 dan ortiq respondentlardan ma'lumotlar yig'ildi. Respondentlar turli yosh, jins, daromad darajasi va ijtimoiy holatlarni qamrab oldi.

2. So'rovnoma: Respondentlar orasida maxsus so'rovnoma o'tkazildi. So'rovnomada daromad darajasi, sog'liqni saqlash imkoniyatlari, ta'lim olish darajasi, oziqlanish sifati, yashash sharoitlari va ijtimoiy faoliyat haqida savollar berildi.

3. Korrelyatsion tahlil: Olingan ma'lumotlar asosida daromad darajasi va hayotiylik sifati o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash uchun korrelyatsion tahlil o'tkazildi. Shu bilan birga, ayrim respondentlar bilan chuqur intervyu o'tkazilib, ularning daromad va hayotiylik sifati o'rtasidagi o'zaro ta'sir haqidagi shaxsiy qarashlari o'rganildi.

4. Statistik tahlil: Olingan ma'lumotlar SPSS dasturida qayta ishlanib, statistika va iqtisodiy modellashtirish usullari yordamida tahlil qilindi. Ushbu tahlil orqali daromadning turli ko'rsatkichlarga ta'siri baholandi.

Natijalar Tadqiqot natijalari daromad darajasi va hayotiylik sifati o'rtasida kuchli ijobiy bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi. Tadqiqotda aniqlangan asosiy natijalar quyidagilardan iborat:

1. Sog'liqni saqlash: Yuqori daromadga ega respondentlar sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish imkoniyati yuqori ekanligini bildirganlar. Ular ko'proq sifatli tibbiy xizmatlardan foydalangan, profilaktik davolash usullariga e'tibor qaratgan va umumiy sog'liq ko'rsatkichlari yuqoriroq bo'lgan.

2. Ta'lim: Tadqiqot natijalariga ko'ra, yuqori daromadga ega bo'lgan oilalar farzandlari ko'proq oliy ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'lishgan. Bu oilalar farzandlarining bilim darajasi va kasbiy muvaffaqiyati ham yuqori bo'lgan. Ta'lim darajasi yuqori bo'lgan oilalar kelajakda daromadni oshirishga yanada katta imkoniyatlarga ega ekanligini ko'rsatgan.

3. Oziqlanish: Daromad darajasi oziqlanish sifati bilan bevosita bog'liq. Yuqori daromadli respondentlar sifatli va turli xil oziq-ovqat mahsulotlarini iste'mol qilishgan. Ular orasida vitamin va mineral yetishmovchiligi kamroq kuzatilgan. Kam daromadli oilalarda esa asosan arzon va bir xil oziq-ovqat mahsulotlari iste'mol qilingan.

4. Yashash sharoitlari: Yuqori daromadli respondentlar yaxshiroq yashash sharoitlariga ega bo'lib, ular ko'proq xavfsiz va qulay hududlarda yashashgan. Kam daromadli oilalar esa ko'pincha past sifatli uy-joylarda yashashga majbur bo'lgan.

5. Ijtimoiy va madaniy faoliyat: Yuqori daromadli respondentlar madaniy va ijtimoiy faoliyatlarda faol ishtirok etganlar. Bu ularning ruhiy salomatligi va ijtimoiy aloqalarini yaxshilashga yordam bergan. Kam daromadli oilalar esa ko'proq ijtimoiy izolyatsiyaga moyil bo'lganlar.

Muhokama Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, daromad darajasi hayotiylik sifatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Yuqori daromadli odamlar sog'liq, ta'lim, oziqlanish va yashash sharoitlari bo'yicha yaxshiroq natijalarga ega. Biroq, daromad tengsizligi jamiyatdagi farqlarni yanada kuchaytirishi mumkin. Ushbu farqlar ijtimoiy barqarorlik va umumiy farovonlikni kamaytirishi ehtimoldan holi emas. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, davlat siyosati daromad tengsizligini kamaytirish va iqtisodiy farovonlikni oshirishga qaratilgan bo'lishi lozim. Xususan, sog'liqni saqlash, ta'lim va oziqlanish sohalarida davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish kerak.

Shuningdek, ijtimoiy himoya va daromadlarni qayta taqsimlash siyosatlarini kuchaytirish orqali umumiy farovonlikni oshirish mumkin.

Xulosa Tadqiqotdan kelib chiqadigan asosiy xulosa shuki, daromadning hayotiylik sifatiga ijobiy ta'siri mavjud. Biroq, bu ta'sir ko'p omillarga bog'liq bo'lib, davlatning ijtimoiy siyosati va iqtisodiy tenglikka erishish bo'yicha choralari bu jarayonda muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, jamiyatdagi umumiy farovonlikni oshirish uchun daromadni oshirish va ijtimoiy tenglikni ta'minlash yo'nalishlarida izchil ish olib borish zarur.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2023). *O'zbekiston iqtisodiy ko'rsatkichlari: 2020-2023 yillar*. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Ushbu hisobotda O'zbekistondagi iqtisodiy ko'rsatkichlar, jumladan, aholi daromadlari, iste'mol xarajatlari va boshqa muhim iqtisodiy ko'rsatkichlar keltirilgan.

2. Jahon banki. (2022). *World Development Indicators*. Washington, DC: The World Bank. Jahon bankining ushbu nashri dunyoning turli mamlakatlaridagi iqtisodiy va ijtimoiy ko'rsatkichlarni, jumladan, daromad va hayotiylik sifati o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganishga yordam beradi.

3. UNDP. (2022). *Human Development Report 2022*. New York: United Nations Development Programme. BMTning Inson taraqqiyoti hisobotida turli mamlakatlardagi hayotiylik sifati, daromad tengsizligi va ijtimoiy ko'rsatkichlar haqida batafsil ma'lumot berilgan.

4. Wilkinson, R.G., & Pickett, K.E. (2010). *The Spirit Level: Why Equality is Better for Everyone*. London: Penguin Books. Ushbu kitob daromad tengsizligi va uning sog'liq, ta'lim, ijtimoiy aloqalar va boshqa hayotiy ko'rsatkichlarga ta'sirini o'rganadi.

5. Marmot, M. (2004). *The Status Syndrome: How Social Standing Affects Our Health and Longevity*. New York: Henry Holt and Co. Kitobda daromad va ijtimoiy mavqening sog'liq va umr ko'rish davomiyligiga ta'siri haqida muhim tadqiqotlar keltirilgan.

6. Sacks, G.M., & Murthy, V. (2021). *Income Inequality and Health Outcomes: A Comprehensive Review*. *Journal of Public Health*, 43(4), 523-536. Ushbu maqola daromad tengsizligi va uning sog'liq ko'rsatkichlariga ta'sirini tahlil qiladi.

7. OECD. (2020). *Income Inequality and Social Mobility: The Role of Policies*. Paris: OECD Publishing. OECD tomonidan chop etilgan ushbu hisobotda daromad tengsizligi va ijtimoiy harakatchanlik o'rtasidagi bog'liqlik va bu boradagi siyosiy choralarning roli o'rganiladi.

8. Stiglitz, J.E. (2012). *The Price of Inequality: How Today 's Divided Society Endangers Our Future*. New York: W.W. Norton & Company. Kitob daromad tengsizligi va uning ijtimoiy va iqtisodiy oqibatlarini tahlil qiladi.